

Broedvogels Grebbeberg 1999.

KNNV-Vogelwerkgroep "WAGENINGEN"

door : Frans Jacobs

Inleiding.

- Het bos op de Grebbeberg heeft een oppervlak van 61.5 ha. en bestaat voornamelijk uit loofhout (meest eik, maar ook vrij veel berk, beuk en Amerikaanse eik). Een paar kleinere stukken bestaan uit gemengd bos met vooral onder de oudere bomen veel Grove dennen. Slechts enige kleine stukjes bestaan uit puur sparrebos.
- Aan de zuidkant is sprake van een steile helling die voornamelijk begroeid is met eikenhakhout en acacia's (*Robinia pseudoacacia*). Aan de voet hiervan gaat het bos over in weiland met struiken en enige kleine rietvelden. Hier weer ten zuiden van bevindt zich het water van de Grift, welke de scheiding vormt tussen de Blauwe kamer en de Grebbeberg.
- De enigste ingreep die in het bos op de Grebbeberg in 1999 heeft plaats gevonden is het terug snoeien van hakhout en struikgewas bij enkele uitzichtspunten bovenaan de steile helling.
- Het aantal nestkasten op de Grebbeberg is ten opzichte van 1998 opnieuw iets afgenomen, omdat slechte nestkasten niet hersteld of vervangen zijn (van 34 naar 33).
- Het weer deze lente was in het algemeen goed; na een zachte maand maart, volgde een wat temperatuur betreft normale maand april en een warme maand mei. Alleen juni verliep in 't algemeen vrij koel.

Methode.

Er is gebruik gemaakt van de uitgebreide territoriumkarteringsmethode, zoals die standaard voor broedvogelmonitoring (BMP) door SOVON is voorgeschreven. Dit jaar zijn 14 vroege ochtendinventarisaties uitgevoerd en 2 nachtinventarisaties, hetgeen vergelijkbaar is met voorgaande jaren.

Ofschoon tot en met 1991 om de 5 jaar (Steenman c.s.) en vanaf 1992 jaarlijks broedvogels zijn geteld, zijn in dit verslag alleen de resultaten van 1998 en 1999 opgenomen. Van 1979 tot en met 1995 zijn de resultaten reeds weergegeven in het blad "Pennevluchten", jaargang 13, nr.3 (1995). De resultaten van 1996 en 1997 zijn in Pennevluchten no.15,nr.4 (1997) weergegeven.

Resultaten

De resultaten zijn weergegeven in de tabellen 1, 2 en 3.

In **tabel 1** is te zien dat in 1999 zowel het totaal aantal verschillende soorten als de broedvogeldichtheid (terr./ha.) zijn toegenomen ten opzichte van 1998.

Nieuwe soorten waren:

de BERGEEND die in een oud konijnenhol hoog tegen de oostelijke helling van het Grindgat bij Rhenen zijn nest had, heeft voor het laatst in 1995 op de Grebbeberg gebroed, de MANDARIJNEEND die geheel nieuw is voor de Grebbeberg, maar vorig jaar wel in de Blauwe kamer heeft gebroed. Alle waarnemingen van de MANDARIJNEEND vonden plaats aan de voet van de Grebbeberg, waar de Rijn direct aan de Grebbeberg grenst. Er waren, net als vorig jaar, ook nogal wat waarnemingen van deze soort in het meest westelijke deel van de Blauwe kamer (inventarisaties v. Poppe). In overleg zijn we tot de conclusie gekomen dat de broedplaats zich dit jaar waarschijnlijk aan de voet van de Grebbeberg bevond en niet in de Blauwe kamer, omdat op genoemde plek in de Rijn deze soort het meest gezien is.

Andere nieuwe soorten zijn de GROENE SPECHT die in 1994 voor het laatst hier een territorium had, de BOOMPIEPER en FLUITER (laatste broedgevallen 2 jaar geleden), de RIETGORS die in 1996 voor het laatst in het riet aan de voet van de Grebbeberg een territorium had en de PUTTER die in ieder geval vanaf 1990 niet meer op de Grebbeberg voorkwam.

De vorig jaar nog aanwezige ZWARTE SPECHT is helaas weer verdwenen. Afgezien van wat losse waarnemingen heb ik dit jaar ook geen territorium meer van de WITTE KWIKSTAART vastgesteld.

Een hele reeks soorten is in 1999 t.o.v. 1998 toegenomen. Dit betreft dan de:

HOUTDUIF, TURKSE TORTEL, GROTE BONTE SPECHT, KLEINE BONTE SPECHT, PIMPELMEES, ROODBORST, WINTERKONING, HEGGEMUS, BONTE Vliegenvanger, GRAUWE Vliegenvanger, FITIS en de VINK. Een deel van deze soorten bereikte zelfs de hoogste stand sinds 1990. Dit betreft de ROODBORST, WINTERKONING, BONTE Vliegenvanger, GRAUWE Vliegenvanger en de VINK. In het bos op de Noordberg waar ik ook broedvogels inventariseer, beleefde de ROODBORST eveneens een topjaar. De stand van de WINTERKONING heeft zich nu volledig hersteld van het verlies ten gevolge van de 2 koude winters 1996 en 1997. Soorten als de HOUTDUIF, FITIS en VINK namen in het bos op de Noordberg eveneens toe. Vermoedelijk zijn deze soorten ook landelijk toegenomen.

Afgenomen zijn devolgende soorten:

De BUIZERD, waarvan alleen het westelijke broedpaar dit jaar nog aanwezig was, de ZWARTE KRAAI, die in het bos op de Noordberg eveneens in aantal afnam, de HOLENDUIF (lichte afname), BOOMKRUIPER (deze soort nam op de Noordberg niet in aantal af), TJIFTJAF net als op Noordberg was hier sprake van een sterke afname t.o.v. 1998 en tenslotte de SPREEUW.

In **tabel 2** is een vergelijking gemaakt tussen het aantal KOOL- en PIMPELMEZEN dat in nestkasten broedde (nestkastverslag K. Steenman) en het totaal aantal op de Grebbeberg aanwezige territoria van deze 2 soorten. Te zien is dat terwijl het percentage in nestkasten broedende KOOLMEZEN door de jaren heen vrij constant blijft, dit percentage bij de PIMPELMEES van jaar tot jaar sterk fluctueert. Kennelijk bezetten de dominantere KOOLMEZEN de nestkasten in eerste instantie en moeten de PIMPELMEZEN het doen met de nestkasten die daarna overgebleven zijn. Het overgrote deel (80 tot 95 %) van de PIMPELMEZEN moet zich tevreden stellen met natuurlijke holtes in bomen die op de Grebbeberg gelukkig voldoende aanwezig zijn. Ook van de KOOLMEES nestelt jaarlijks zo'n 60 % in natuurlijke holtes.

In **tabel 3** zijn meer incidentele vogelwaarnemingen opgenomen van niet-broedvogels op de Grebbeberg.

De twee keer op de Grebbeberg waargenomen HAVIK heeft niet op de Grebbeberg gebroed maar waarschijnlijk wel in de directe omgeving. In een sparrebosje op de Grebbeberg heb ik de plukplaats gevonden van een havik. Hier lagen in juni zeker 8 plukresten van voornamelijk duiven.

Ik hoorde dit voorjaar in mei 2 keer de WIELEWAAL in het oude eikebos bij de voormalige boswachterswoning. Omdat de eerste waarnemingsdatum buiten de voor de WIELEWAAL door BMP vastgestelde periode valt kan ik 'm niet als broedvogel meerekenen.

Op 20 februari zaten aan de voet van de Grebbeberg langs het schelpenpad vlakbij de woning van Bultje in een wilg 6 slapende RANSUILEN. Op 21 maart vloog er een RANSUIL in de ochtendschemering van de Grebbeberg naar de fortificaties van de Blauwe Kamer.

Conclusie

1999 was een topjaar voor de Grebbeberg voor zover het broedvogels betreft. Zowel de broedvogeldichtheid (aantal territoria/ha) als het aantal verschillende soorten zijn sinds 1990 (dit is het eerste jaar dat ik hier een broedvogelinventarisatie uitvoerde) nog niet zo hoog geweest. Er waren dit jaar 51 verschillende soorten broedvogels aanwezig en de broedvogeldichtheid bedroeg 12 territoria/ha (toename van 9.4 % t.o.v. 1998)!

Literatuur :

1. Jacobs F. 1998 , Broedvogels Grebbeberg 1998, Pennevluchten 16(4) p.112-114.
2. Steenman K. 1999 Nestkastonderzoek 1999 Grebbeberg Pennevluchten ?

Tabel 1

Broedvogels op de Grebbeberg, aantal territoria in 1998 en 1999.

- 4 -

Vogelsoort	1998	1999
1 Bergeend		1
2 Mandarijneend		1
3 Fazant	5	4
4 Sperwer	1	1
5 Buizerd	2	1
6 Bosuil	2	2
7 Zwarte Kraai	10	6
8 Kauw	19	20
9 Ekster	3	2
10 Vlaamse Gaai	11	11
11 Houtduif	16	23
12 Holenduif	11	8
13 Turkse Tortel	2	3
14 Koekoek		
15 Zwarte specht	1	
16 Groene specht		1
17 Grote Bonte Specht	17	20
18 Kleine Bonte Specht	2	3
19 Boomklever	19	22
20 Boomkruiper	28	23
21 Koolmees	68	67
22 Pimpelmees	44	53
23 Glanskopmees	12	13
24 Matkopmees	3	2
25 Kuifmees	2	3
26 Zwarte Mees	1	2
27 Staartmees	5	6
28 Roodborst	59	68
29 Winterkoning	31	53
30 Heggemus	10	13
31 Gekraagde roodstaart	1	1
32 Bonte Vliegenvanger	4	9
33 Grauwe Vliegenvanger	2	5
34 Boompieper		2
35 Witte Kwikstaart	1	
36 Bosrietzanger	4	3
37 Kleine Karekiet	1	1
38 Fluit		4
39 Fitis	13	16
40 Tjiftjaf	53	39
41 Zwartkop	37	36
42 Tuinfluit	11	12
43 Grasmus	2	4
44 Goudhaantje	3	4
45 Spreeuw	35	28
46 Merel	52	56
47 Zanglijster	13	12
48 Grote Lijster	3	4
49 Vink	53	70
50 Groenling	1	2
51 Putter		1
52 Appelvink	2	2
53 Ringmus	15	12
54 Rietgors		1
Totaal aantal	690	756
Aantal soorten	46	51
Aantal/Ha. (62)	11.13	12.19

Tabel 2

Percentage van het totaal aantal territoria aan Kool- en Pimpelmezen dat in nestkasten broedt van 1992 tot en met 1999.

	KOOLMEES			PIMPELMEES		
	Aantal in nestkasten	Aantal territoria	Percentage in nestkasten	Aantal in nestkasten	Aantal territoria	Percentage in nestkasten
1992	32	78	41.0	9	45	20.0
1993	29	72	40.3	6	51	11.8
1994	26	74	35.1	3	43	7.0
1995	17	50	34.0	8	48	16.7
1996	27	77	35.1	9	54	16.7
1997	34	82	41.5	3	55	5.5
1998	23	68	33.8	2	44	4.5
1999	24	67	35.8	4	53	7.5
Gemiddeld			37.1			11.2

Tabel 3

Incidentele vogelwaarnemingen in 1999 op de Grebbeberg.

Soort	Aantal keer	Datum	Datum
1 Ooievaar	1	22 mei	
2 Blauwe reiger	1	13 maart	
3 Havik	2	3 april	15 mei
4 Ransuil	2	20 februari	21 maart
5 Zwarte specht	1	13 maart	
6 Wielewaal	2	15 mei	31 mei
7 Koperwiek	1	21 maart	

Bijlage 1

Broedvogels op de Grebbeberg (aantal territoria) in 1979 en van 1991 t/m 1999.

De tellingen van '78 en '79 enerzijds en '90 en '91 anderzijds, zijn bij elkaar opgeteld.

Beide keren is het ene jaar de Westhelft en het daarop volgende jaar de Oosthelft geteld.

Voor het gemak wordt dit in de tabel 1979 en 1991 genoemd.

Vogelsoort	1979	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
1 Nijlgans							1			
2 Bergeend		3	1	2	1	1				1
3 Mandarijneend										1
4 Fazant	6			1	4	2	3	2	5	4
5 Havik				1	1		1			
6 Buizerd		3	2	2	2	2	2	2	2	1
7 Sperwer		1	1	1					1	1
8 Bosuil	3	3	1	1	1	2	2	2	2	2
9 Ransuil	1									
10 Zwarte Kraai	8	9	13	9	10	11	14	12	10	6
11 Kauw	50	27	25	20	22	18	18	20	19	20
12 Ekster	5	4	4	3	2	1	2	2	3	2
13 Vlaamse Gaai	13	16	14	16	14	12	14	13	11	11
14 Houtduif	39	25	17	16	19	12	20	16	16	23
15 Holenduif	14	15	10	8	8		10	11	11	8
16 Turkse Tortel	2		1				1	2	2	3
17 Tortelduif	1	1								
18 Koekoek	3	1	1	1	1		1	1		
19 Zwarte specht										
20 Groene Specht	6	1	1	2	2				1	
21 Grote Bonte Specht	21	24	19	20	17	19	20	19	17	20
22 Kleine Bonte Specht	1	4	1	2	1	1	2	2	2	3
23 Boomklever	15	21	18	22	21	20	23	21	19	22
24 Boomkruiper	12	25	20	23	16	17	22	26	28	23
25 Koolmees	66	65	78	72	74	50	77	82	68	67
26 Pimpelmees	22	41	45	51	43	48	54	55	44	53
27 Glanskopmees	4	15	13	15	12	12	13	12	12	13
28 Matkopmees	4	7	6	10	3	2	2	4	3	2
29 Kuifmees		2	3	5	2	2	3	1	2	3
30 Zwarte Mees		5	4	3	4	3	1	3	1	2
31 Staartmees	1	6	10	9	6	5	8	9	5	6
32 Roodborst	40	62	55	60	56	64	65	56	59	68
33 Winterkoning	38	50	38	43	41	44	31	29	31	53
34 Heggemus	7	13	11	10	8	11	14	11	10	13
35 Nachtegaal	4	1								
36 Gekraagde Roodstaart	24	1	1							
37 Bonte Vliegenvanger		5	3	4	4	3	4	7	4	9
38 Grauwe Vliegenvanger	4			2	2	2	2	4	2	5
39 Boompieper	2							1		2
40 Witte Kwikstaart	2		1	1	1		1	2	1	
41 Bosrietzanger					1	1	3	1	4	3
42 Kleine Karekiet			1		1	2	1	2	1	1
43 Spotvogel	2									
44 Fluitier	2	4	1	6			2	3		4
45 Fitis	35	19	13	12	17	16	13	17	13	16
46 Tjiftjaf	24	39	43	54	50	56	41	47	53	39
47 Zwartkop	33	27	40	38	44	41	36	34	37	36
48 Tuinfluitier	21	10	14	14	18	15	17	17	11	12
49 Grasmus			1		1	3	4	3	2	4
50 Braamsluiper	1	1	2		1					
51 Goudhaantje		3	3	2	2	1	4	2	3	4
52 Spreeuw	85	18	17	18	26	22	33	38	35	28
53 Wielewaal	7			1						
54 Merel	45	39	42	54	48	47	53	56	52	56
55 Zanglijster	18	4	8	8	8	12	13	8	13	12
56 Grote Lijster	9	4	3	2	2	3	3	3	3	4
57 Vink	35	39	33	40	39	53	63	57	53	70
58 Groenling						1				
59 Putter									1	2
60 Appelvink										1
61 Kneu	2		1	1	1	1	1	4	2	2
62 Huismus	15	1								
63 Ringmus	7	15	15	15	12	13	16	16	15	12
64 Rietgors										
Totaal aantal	759	679	654	700	669	659	735	737	690	756
Aantal soorten	46	44	46	45	47	42	47	46	46	51
Aantal/Ha.	12.24	10.95	10.55	11.20	10.70	10.60	10.60	10.60	10.60	10.60